

Жаргонная лексіка ў беларускім перыядычным друку

Праблема ўжывання жарганізмаў у тэкстах розных стыляў і жанраў з’яўляецца на сённяшні дзень актуальнай. Асаблівую значнасць набывае даследаванне ролі жаргонных слоў у тэкстах публіцыстычнага стылю, выяўленне іх функцый у кантэксце, у сэнсава-эмацыянальнай арганізацыі публіцыстычных твораў. Перыядычны друк адлюстроўвае ўсе змены, якія адбываюцца ў вусным маўленні, шырэй – у мове, і ў сваю чаргу аказвае ўплыў на развіццё маўленчай культуры чытачоў, на пашырэнне іх слоўнікавага запасу і г.д.

У артыкуле разгледзім функцыянаванне жаргонных слоў у друкаваных сродках масавай інфармацыі на прыкладзе газет “Звязда”, дадатка да яе “Чырвоная змена” і інш. Даследаванне газеты трэба аднесці да выданняў, якія выкарыстоўваюць жаргонныя словы як экспрэсіўны моўны сродак. Супрацоўнікі гэтых газет выкарыстоўваюць жарганізмы нячаста, у якасці выразнага сродку маўлення. Агульная частка публіцыстычных тэкстаў – нейтральная, доля жарганізмаў невысокая. У гэтых выданнях выкарыстоўваюцца пераважна тыя жарганізмы, якія блізкія да прастамоўя і не маюць адцення нечаканасці. Да таго ж названыя перыядычныя выданні адрасаваны шырокаму колу чытачоў, змяшчаюць сур’ёзныя публікацыі, таму выкарыстанне жаргоннай лексікі не выбіваецца з агульнага стылю выданняў.

У даследаваных выданнях прыцягваюць увагу рубрыкі, прысвечаныя моладзі і яе праблемам, а таксама рубрыкі, у якіх змешчана інфармацыя крымінагеннага характару.

Па сваім лексіка-граматычным складзе жаргонная лексіка, выяўленая на старонках беларускага перыядычнага друку, – гэта пераважна назоўнікі: *бумер, ломка, нік, мыла, халява*, дзеясловы і іх формы: *абчысціць, завісаць, качаць, тусавацца, чаціцца*, прыметнікі: *беспантовы, мажорны, ментоўскі, тусовачны, халяўны*, прыслоўі: *мадэрнова, крута, драйвова*.

Жаргонная лексіка сустракаецца пераважна ў кантэкстах рознай тэматыкі. У асноўным гэта тэмы моладзевай тусоўкі, наркаманіі і наркаманаў, тэмы крымінальнага характару, камп’ютарны слэнг, чалавек і яго знешняя і ўнутраная характарыстыка.

Тэма моладзевай тусоўкі, напрыклад, знайшла сваё адлюстраванне ў наступных кантэкстах: *У замежных зорак “папсы” свае любімыя цацкі ў выглядзе аўтамабіляў* (Чырвоная змена. 2003. 17 студзеня): **папса** – поп-музыка; *Пара адвязных рускіх бандытаў збіраецца абрабатоўваць буйное казіно, аднак іх планы правальваюцца, калі гінуць іх саўдзельнікі* (Звязда, 2006. 6 студзеня): **адвязны** – які не прытрымліваецца ніякіх правілаў; *Былыя мінчукі так замацаваліся ў расійскай рок-тусоўцы, што нават многія нашыя суграмадзяне не ўспрымаюць іх як беларусаў* (Звязда, 2003. 7 чэрвеня): **рок-тусоўка** – кампанія, якая аб’ядноўвае прыхільнікаў рок-музыкі.

Не менш актуальная тэма наркаманіі і наркамачаў: *Гэта пазней я даведаўся, што ўсё напісанае ім было ў стане глыбокага какаінавага драйва* (Звязда, 2000. 15 студзеня): **драйв** – стан эйфарыі; *Селета, калі падазроны накіраваўся на чарговую партыю “дурману”, яго ўжо чакалі...* (Звязда, 2010. 19 сакавіка): **дурман** – наркотык; *Аказалася, што вынаходлівы садавод прыдумаў спецыяльную сістэму па вырошчальню “траўкі”* (Звязда, 2006. 4 мая): **траўка** – раслінная сыравіна для з’яўлення наркотыкаў; *Брытанскія зняволеныя-наркаманы могуць атрымаць ад урада 3800 фунтаў стэрлінгаў у якасці кампенсацыі за “ломку”, якую яны перажылі, знаходзячыся ў турме* (Звязда, 2006. 17 лістапада): **ломка** – хваравіты стан, звязаны з прывыканнем арганізма да наркотыкаў.

Інфармацыю крымінальнага характару перадаюць адпаведныя жаргонныя адзінкі: **лохысціць** – абкрасці: *Такі спосаб “заробку” падаўся 23 гадоваму крымінальніку найбольш прымальным, і ён, паводле звестак прэс-афіцэра Маскоўскага РУУС Таццяны Грыб, паспеў “абчысціць” некалькі офісных памяшканняў у сталіцы, пакуль не быў затрыманы праваахоўнікамі* (Звязда, 2010. 23 лютага); **братва** – крымінальная групоўка: *Яму служыць прадажныя генералы і крымінальная “братва”, якую кантралюе сын мільярдэра* (Звязда, 2003. 28 сакавіка); **разборка** – высвятленне адносін, звязанне рахункаў у крымінальным асяроддзі (звычайна з прымяненнем насілля, забойства): *На вуліцах нашых гарадоў не грываць выбухі, не чуваць страляніны “мафіёзных разборак”, айчынныя “зладзеі ў законе” не лезуць пішчом ва ўладныя структуры* (Чырвоная змена, 2006. 17 лютага).

Тэматыка камп'ютарнага слэнгу – адна з самых пашыраных на старонках беларускага перыядычнага друку: *Часта даводзіцца чуць нараканні – напрыклад, на шостаі машыне працуе толькі адзін навушнік, альбо на дзясятай мышка “**глючыць**”* (Чырвоная змена, 2003.4 красавіка): **глючыць** – працаваць з перабоямі; *Дзяўчынкі займаюцца вельмі цікавай справай і гатовыя прымаць маскоўскія заданні на хатніх **компах*** (Чырвоная змена, 2007. 16 лістапада): **комп (камп)** – камп'ютар; *Такія сайты прапануюць сваім наведвальнікам “**скачаць**” праграму прагляду, навялічыць хуткасць работы ў сетцы і г.д., што для нявопытных карыстальнікаў камуціруемага доступу ў Інтэрнэт з'яўляецца самай звычайнай пасткай* (Звязда, 2005. 24 лістапада): **скачаць** – скапіраваць файлы праграмы і інш. на камп'ютар.

Вядома, заўсёды ў цэнтры ўвагі журналістаў чалавек і яго знешняя і ўнутраная характарыстыка: **беспантовы** – прамы, шчыры, адкрыты, **круты** – модны, стыльны, прэстыжны: *Гэта абавязкова павінна быць “**беспантовая**” дзяўчына, каб не было такога: “Я! Я такая **крутая**, такая-гэтакая!...”* (Звязда, 2003. 17 мая); **качок** – малады чалавек з добра развітой рэльефнай мускулатурай, які трэніруецца, як правіла, у спецыяльнай трэнажорнай зале: *Уладзімір Уладзіміравіч не надта падобны на выпеставаны нашым тэлебачаннем вобраз сучаснага ўдачлівага бізнесмена – гэткага выглядаванага **качка** на “**мрсе**”, які ў вольны ад разборак з канкурэнтамі час раз'язджае па начным рэстаранах і боўлінг-клубах* (Звязда, 2003. 18 студзеня).

Акрамя жаргонных слоў, на старонках беларускага перыядычнага друку сустракаем ся са спалучэннямі ўстойлівага характару, напрыклад: **драць грошы** – патрабаваць вялікія сумы грошай: *Калі з нас **дзяруць грошы** на мэблю, цацкі, мыйныя сродкі для садка, тады чаму з нас не збіраюць на нармальнае харчаванне нашых малых?* (Чырвоная змена, 2010. 10 лютага); **прыбраць да рук** – забраць сабе: *У гэты раз ён “**прыбраў да рук**” 1475 долараў ЗША, 1300 еўра, парфуму і спіртныя напоі* (Звязда, 2010. 23 лютага); **развесці на грошы** – падмануць: *Яны вельмі баяцца, што іх “**разведуюць**” на **грошы*** (Чырвоная змена, 2012. 12.04) і інш.

Аналіз беларускамоўных публіцыстычных тэкстаў дае падставы меркаваць, што ў апошні час у друкаваных СМІ павялічылася колькасць жаргонных слоў, словазлучэнняў і выразаў. Як сведчыць матэрыял,

жаргонная лексіка ўжываецца ў беларускім перыядычным друку з мэтай найбольш ярка перадаць эмоцыі чытачу, яскрава апісаць як знешні, так і ўнутраны свет чалавека. У друку жарганізмы выконваюць экспрэсіўную, эмацыянальную, ацэначную і вобразную функцыі, а таксама функцыю маўленчай характарыстыкі асобы. Эмацыянальная функцыя заключаецца ў здольнасці слова выражаць эмоцыі і пачуцці. Экспрэсіўная функцыя праяўляецца ў тым, што слова не толькі называе прадмет або з'яву, але і выклікае іх наглядна-пачуццёвае ўспрыманне, падкрэслівае інтэнсіўнасць прыкметы або дзеяння, дакладна і ярка перадае патрэбны змест. Ацэначная функцыя заключаецца ў здольнасці слова даваць прадметам і з'явам пэўную ацэнку як станоўчага, так і адмоўнага характару. Функцыя вобразнасці рэалізуецца ў нагляднасці, жывапіснасці, суіснаванні прэмога і пераноснага значэнняў слова. Функцыя характарыстыкі вызначаецца тым, што слова паказвае на адметныя якасці, уласцівасці і вартасці асобы (прадмета) ці з'явы (характарыстыка паводле знешніх і ўнутраных якасцяў, роду заняткаў, прафесійнай дзейнасці, маральных нормаў паводзін і інш.)

Пры гэтым уласнай словатворчасці з боку аўтараў публіцыстычных тэкстаў не назіраецца, ідзе запазычванне жарганізмаў з разнастайных крыніц (пераважна з вуснага маўлення).